Матэрыялы ў дапамогу настаўніку
беларускай мовы і літаратуры

Арганізацыя навукова-даследчай дзейнасці ў школе

Падрыхтаваны раённым вучэбна-метадычным кабінетам аддзела адукацыі Добрушскага райвыканкама на аснове матэрыялаў кандыдата філалагічных навук, дацэнта кафедры замежнай журналістыкі і літаратуры Інстытута журналістыкі БДУ Драбеня Ф.В.

Тэрміны тэмы:

- Навукова-даследчая дзейнасць *– від дзейнасці, накіраваны на атрыманне* ***новых*** *аб’ектыўных навуковых ведаў.*
- Вучэбна-даследчая дзейнасць *– дзейнасць, галоўнай мэтай якой з’яўляецца* ***адукацыйны вынік****, накіравана на навучанне дзяцей, развіццё ў іх даследчага тыпу мыслення.*

Этапы даследчай работы:

I. Падрыхтоўка да правядзення даследавання;
II. Правядзенне даследавання;
III. Афармленне работы;
V. Абарона вынікаў даследавання.

Падрыхтоўка да правядзення даследавання:

- вызначэнне аб’ектнай вобласці (аб’екта, прадмета даследавання);
- выбар тэмы, праблемы, вызначэнне актуальнасці;
- вывучэнне літаратуры;
- фармулёўка гіпотэзы;
- фармулёўка мэты, задач;
- вызначэнне метадаў даследавання;
- напісанне работы.

Вызначэнне тэмы навуковай работы залежыць ад некалькіх фактараў:

- узроўню падрыхтаванасці вучня;
- цікавасці да пэўнай з’явы ці аўтара (твора);
- актуальнасці той ці іншай тэмы на сённяшні час;
- умення крытычна асэнсоўваць матэрыял з розных крыніц;
- умення ясна і дакладна выкладаць свае думкі;
-узроўню распрацаванасці той ці іншай тэмы.

Выбар тэмы:

- цікавая для вучняў;
- цікавая для настаўніка;

- даступныя ўмовы рэалізацыі тэмы;
- правільная фармулёўка тэмы.

ТЭМА ДАСЛЕДАВАННЯ

(Аналіз тэм мінулых гадоў)

Магчымыя тэмы:

Мовазнаўства

1. *Спосабы ўтварэння эмацыянальнай лексікі ў беларускім фальклоры (газеце, часопісе і г.д.)*
2. *Дзеясловы з суфіксамі –ірава / -ырава, -ава / -ява ў сучаснай беларускай мове (на прыкладзе.......)*
3. *Асаблівасці перакладу вершаў з замежных моў на беларускую.*
4. *Моўна-стылістычныя асаблівасці тэкстаў песень беларускамоўных гуртоў.*
5. *Камп'ютэрны жаргон у мове сучаснай беларускай моладзі.*
6. *Моўная норма і адхіленне ад яе (ў сродках масавай інфармацыі, газетах і інш.).*
7. *Страты і знаходкі тапаніміі маёй мясцовасці.*
8. *Запазычанні з заходнееўрапейскіх моў у беларускай мове канца XX – пачатку XXI стагоддзяў.*
9. *Рэкламны тэкст і яго ўплыў на слухача.*
10. *Новыя словы ў лексіцы беларускай мовы (на матэрыяле газет, часопісаў і інш.).*
11. *Жаргонная лексіка ў мове сучаснай моладзі.*
12. *Невярбальная мова зносін і яе суадносіны з традыцыйнымі моўнымі сродкамі.*
13. *Тэкст сучаснай папулярнай лірычнай (эстраднай, рок, поп і інш.) песні ў камунікатыўным і стылістычных аспектах.*
14. *Сацыяльны дыскурс масавай камунікацыі (на матэрыяле ток-шоу).*
15. *Сучасны беларускі дэтэктыў: арганізацыя тэксту.*
16. *Моўныя сродкі і іх рэалізацыя ў беларускамоўных ефармальных іжасабовых зносінах (на матэрыяле Інтэрнэт-дзённікаў).*
17. *Моўныя паводзіны ўдзельнікаў рэаліці-шоу: камунікатыўны аспект.*
18. *Сінтаксіс дыялагаічнага маўлення.*
19. *Сродкі міжфразавай сувязі ў паэтычным тэксце.*
20. *Дзіцячыя забаўлянкі і калыханкі як тэкст.*

Літаратуразнаўства

1. *Маральна-дыдактычная накіраванасць і камізм беларускіх інтэрмедый*
2. *Асаблівасці стылю міцкевічаўскіх балад (рамансаў, санетаў, паэм). Творы на выбар вучня.*
3. *Міфалагемы і сімвалы ў паэтычных творах Максіма Багдановіча.*
4. *Фантастычнае і прыгодніцкае ў аповесці Лабірынты" Вацлава Ластоўскага.*
5. *Традыцыі К.Крапівы ў сучаснай драматургіі.*
6. *Лірычная мініяцюра ў творчасці Я. Брыля, яе эстэтычная адметнасць.*
7. *Інтэртэкстуальнасць твораў пра сучаснасць (на матэрыяле твораў І. Шамякіна)*
8. *Вобраз маці ў творчасці Р. Барадуліна як духоўны цэнтр нацыянальнага свету.*
9. *Метрыка-рытмічная арганізацыя сучаснай паэзіі (на прыкладзе 2-3 аўтараў).*
10. *Адлюстраванне чарнобыльскай трагедыі ў творах сучаснай беларускай літаратуры.*

11.Пераемнасць традыцый у паэзіі, прозе, драматургіі (на прыкладзе 2-3 аўтараў)
12.Ідэйна-мастацкая канцэпцыя зборніка “Прайсці праз зону”.
13.Чытач і глядач: суадносіны драматургічнага тэксту і пастаноўкі на сцэне тэатрам.
14.Канцэпт “смех” у беларускай літаратуры.
15.Архетыпы ў творах пісьменнікаў.
16.Беларуская літаратурная прытча.
17.Загалоўкі ў творчасці пісьменніка.
18.Патрыятычныя ідэі ў творчасці маладых беларускіх паэтаў.
19.Евангельскія матывы ў прозе У. Караткевіча.
20.Тэма кахання ў творчасці пісьменніка.
21.Міфатворчасць сучасных беларускіх паэтаў
22.Актывізацыя ідэйна-творчых пошукаў, пашырэнне выяўленчых магчымасцей беларускай прозы 80—90-х гг.
23.Стан сучаснай беларускай драматургіі, яе жанрава-стылёвыя асаблівасці развіцця.
24.Матывы лірыкі Я.Купалы ў творчасці сучасных кампазітараў і спевакоў.

Метадалогія навуковай работы
Актуальнасць;
Мэта;
Задачы;
Гіпотэза;
Аб’ект;
Прадмет.

АКТУАЛЬНАСЦЬ

Актуальнасць работы *– выяўленне ступені распрацаванасці тэмы, вызначэнне месца даследавання сярод падобных у дадзенай вобласці.*
Паказчык актуальнасці *– наяўнасць праблемы, якая выяўляецца падчас вывучэння навуковай літаратуры, практычнай работы з інфармацыяй.*

Напрыклад, ***АКТУАЛЬНАСЦЬ ДАСЛЕДАВАННЯ:***
- да тэмы “Міф і беларуская літаратура XIX стагоддзя”
Айчыннае літаратуразнаўства дагэтуль даволі асцярожна звяртаецца да асэнсавання міфалогіі ў беларускай літаратуры. Міф вельмі часта лічыўся чымсьці несапраўдным. Часам ён атаясамліваўся з цемрашальствам і забабоннасцю, якія толькі абцяжарваюць разуменне спецыфікі з’яў, што характарызуюць развіццё літаратурнага працэсу. Разам з тым, менавіта самыя архаічныя пласты чалавечага мыслення дазваляюць вылучыць найбольш трывалыя памкненні чалавечай душы ў зменлівым і часта варожым для чалавека свеце.
- да тэмы “Мова рэкламных слоганаў”
- *абумоўлена патрэбай асэнсавання моўных з’яў у рэкламе, стварэнне на гэтай аснове канцэпцыі дынамічнага і наватарскага развіцця нацыянальнай рэкламы і спрыяльнай атмасферы для развіцця рэкламы па-беларуску;*
- *Даследаванне рэкламных слоганаў з’яўляецца важнай праблемай у сучасны мовазнаўстве, перспектыўным накірункам, паколькі дадзеная праблема вывучалася фрагментарна і сёння адсутнічае цэласная праца па мове рэкламы па-беларуску.*

<u>Мэта</u> *– канчатковы вынік, якога хоча дасягнуць даследчык.*

Фармулёўка мэты:

- *выявіць...*
- *устанавіць...*
- *абгрунтаваць...*
- *удакладніць...*
- *распрацаваць...*

Напрыклад, ***МЭТА ДАСЛЕДАВАННЯ:***

- да тэмы "Трансфармацыя вобраза жанчыны ў беларускай прозе ХХ стагоддзя"

☐ *з'яўляецца вывучэнне рэпрэзентацыі і трансфармацыі вобраза жанчыны ў нацыянальнай прозе ХХ стагоддзя.*

- да тэмы "Паэтыка рамантызму ў аповесці У. Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха"

☐ *выявіць рысы рамантызму як адметнай мастацка-стылёвай плыні, вызначыць характэрныя рысы аўтарскага стылю і мастацкія асаблівасці твора.*

-да тэмы "Жанрава-стылёвыя тэндэнцыі беларускай драматургіі канца ХХ – пачатку ХХІ стагоддзяў"

вызначыць жанрава-стылёвую спецыфіку драматургічных тэкстаў канца ХХ – пачатку ХХІ стагоддзяў і сістэматызаваць іх з наступным вылучэннем вядучых жанрава-стылёвых тэндэнцый у развіцці сучаснай беларускай драматургіі.

<u>Задача</u> *– выбар шляхоў і сродкаў для дасягнення мэты:*

- *выявіць...*
- *устанавіць...*
- *абгрунтаваць...*
- *удакладніць...*
- *распрацаваць...*

Напрыкла, ***ЗАДАЧЫ ДАСЛЕДАВАННЯ:***

-да тэмы "Максім Багдановіч як стваральнік паэтычнай нацыянальнай традыцыі"

☐ *вызначыць спецыфіку ўзаемадзеяння М. Багдановіча з "нашаніўскім" сацыяльна-культурным і ідэйна-мастацкім кантэкстам праз аналіз паэтычнай спадчыны;*

☐ *раскрыць значэнне ідэй і творчых напрацовак М. Багдановіча для ўмацавання мастацкіх і інтэлектуальных асноў беларускай паэтычнай традыцыі.*

-да тэмы "Паэтыка рамантызму ў аповесці У. Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха"

☐ *даць канцэптуальную характарыстыку рамантызму як адметнай плыні еўрапейскай літаратуры і мастацтве, выявіць праявы рамантызму ў беларускай літаратуры;*

☐ *паказаць трансфармацыю беларускага рамантызму (ХІХ і ХХ стагоддзі);*

☐ *выявіць стылеўтваральныя элементы рамантычнай творчасці, адметнасць наватарства, мастацкіх прыёмаў і сродкаў пры стварэнні твора;*

☐ *раскрыць эстэтычны пошук у рэчышчы рамантызму як плённы эксперымет, важны складнік літаратурнага працэсу, які мадэляваў далейшае развіццё эпічнага роду літаратуры на беларускай глебе.*

ГІПОТЭЗА

- ☐ *Павінна быць правяральнай;*
- ☐ *Змяшчаць меркаванне;*
- ☐ *Адпавядаць фактам.*

Дапусцім, што...
Магчыма, што...
Пры ўмове, што.

Аб'ект даследавання:

Аб'ект даследавання – гэта пэўны працэс ці з'ява, што спараджаюць праблемную сітуацыю.
Аб'ект – носьбіт праблемы.

Да тэмы "Міф і беларуская літаратура XIX стагоддзя"
Аб'ектам даследавання з'яўляецца беларуская літаратура XIX ст.

Да тэмы "Максім Багдановіч як стваральнік паэтычнай нацыянальнай традыцыі"
У якасці аб'екта даследавання вылучаецца нацыянальная паэтычная традыцыя на этапе яе станаўлення, якая матэрыязавалася ў мастацкіх, а таксама ў літаратурна-тэарэтычных, крытычных, публіцыстычных тэкстаў беларускіх аўтараў (Цётка, Я. Купала, М. Багдановіч, А. Гарун і інш.)

Да тэмы "Трансфармацыя вобраза жанчыны ў беларускай прозе XX стагоддзя"
Аб'ектам даследавання сталі празаічныя творы Міхася Зарэцкага, Кузьмы Чорнага, Івана Мележа, Васіля Быкава.

Прадмет даследавання

***Прадмет даследавання –** гэта канкрэтная частка аб'екта, унутры якога адбываецца пошук.*

*Напрыклад**, ПРАДМЕТ ДАСЛЕДАВАННЯ:***
-да тэмы "Міф і беларуская літаратура XIX стагоддзя"
***Прадмет даследавання –** хрысціянскі дыскурс сацыяльнай міфатворчасці ў беларускай літаратуры.*
-да тэмы "Максім Багдановіч як стваральнік паэтычнай нацыянальнай традыцыі"
Прадмет даследавання – сукупнасць літаратурна-тэарэтычных і эстэтычных ідэй Максіма Багдановіча, іх праявы ў функцыянаванні нацыянальнай паэтычнай традыцыі.
-да тэмы "Трансфармацыя вобраза жанчыны ў беларускай прозе XX стагоддзя"
Прадметам даследавання з'яўляецца трансфармацыя літаратурнага вобраза беларускай жанчыны ў нацыянальнай прозе на працягу XX стагоддзя. Паралельна прааналізаваны найбольш значныя творы, якія аказалі ўплыў на фарміраванне вобраза жанчыны.

МЕТАДЫ ДАСЛЕДАВАННЯ:

- ☐ *тэарэтычныя;*
- ☐ *эмпірычныя;*

- ☐ *філасофскія;*
- ☐ *агульнанавуковыя;*
- ☐ *спецыяльныя;*
- ☐ *гістарычныя;*
- ☐ *сацыялагічныя;*
- ☐ *колькасныя і інш.*

Метад *– спосаб дасягнення мэты даследавання*

1) Тэарэтычныя метады
-мадэліраванне;
-абстрагіраванне;
-аналіз і сінтэз;
-шлях ад абстрактнага да канкрэтнага.
2) Эмпірычныя метады
-назіранне;
-параўнанне;
-эксперымент;
3) Матэматычныя метады
-статыстычныя метады.....

СПОСАБЫ ДАСЛЕДАВАННЯ:

- ☐ *аналіз;*
- ☐ *сінтэз;*
- ☐ *аналогія;*
- ☐ *ідэалізацыя;*
- ☐ *індукцыя,*
- ☐ *дыдукцыя;*
- ☐ *абстрагаванне і інш.*

ПРЫЁМЫ ДАСЛЕДАВАННЯ:

- ☐ *класіфікацыя;*
- ☐ *дыферэнцыяцыя;*
- ☐ *мадэляванне;*
- ☐ *тыпізацыя і інш.*

СТРУКТУРА ДАСЛЕДАВАННЯ

УВОДЗІНЫ
АСНОЎНАЯ ЧАСТКА
РАЗДЗЕЛ І.
Тэарэтычны раздзел.
РАЗДЗЕЛ ІІ.
Аналіз моўных з’яў ці твора.
ЗАКЛЮЧЭННЕ
ЛІТАРАТУРА

ДАДАТКІ

Напрыклад,

-да тэмы “Паэтыка рамантызму ў аповесці У. Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”

Уводзіны

РАЗДЗЕЛ І. Рамантызм і рэалізм у творчасці У.Караткевіча

1.1. Паняцці “рамантызм” і “рэалізм” у літаратуразнаўстве

1.2. Рамантызм і рэалізм у творах

У.Караткевіча

РАЗДЗЕЛ ІІ.

2.1. Ідэі і вобразы ў аповесці

У. Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”

2.2. Мастацкія асаблівасці аповесці

У. Караткевіча

3. Заключэнне

4. Літаратура

5. Дадатак А

УВОДЗІНЫ

(прыкладна 2-3 старонкі)

1. *сціслая характарыстыка аб'екта, прадмета даследавання;*
2. *актуальнасць тэмы;*
3. ***ствараецца гіпотэза****;*
4. *вызначаецца мэта і задачы даследавання;*
5. *робіцца агляд навуковых крыніц па тэме;*
6. *высвятленне ступені яе даследаванасці і навізны. Пажадана акрэсліць уласны падыход да распрацоўкі тэмы або праблемы, яе пэўных аспектаў, патлу-мачыць неабходнасць правядзення даследавання.*

ТЭАРЭТЫЧНАЯ ЧАСТКА

(прыкладна 4-6 старонак)

1. *раскрываецца сутнасць асноўных літаратуразнаўчых ці моваэнаўчых паняццяў, якія выкарыстоўваюцца ў рабоце;*
2. *даецца агляд літаратуры па тэарэтычным пытанні даследавання;*
3. *па магчымасці, выяўляецца свой погляд на ўзнятае пытанне.*

АСНОЎНАЯ ЧАСТКА *(15-20 старонак):*

1. *асноўная частка матэрыялу выкладаецца ў двух ці некалькіх раздзелах, падзел на якія павінен адбывацца ў лагічнай паслядоўнасці;*
2. *доказнае абгрунтаванне асноўных навуковых палажэнняў у ходзе літаратуразнаўчага (моваэнаўчага) аналізу павінна быць падпарадкавана мэце і задачам навуковага пошуку.*
3. *пры выкладанні матэрыялу неабходна рабіць спасылкі на аўтараў і крыніцу запазычання той ці іншай думкі;*

4.вельмі важна, каб у кожным раздзеле былі пададзены вынікі самастойнага даследавання тэмы з пэўнымі ацэнкамі, уласнымі меркаваннямі, канстатацыяй зробленага і сціслымі высновамі.

ЗАКЛЮЧЭННЕ *(1-2 старонкі):*

Заключэнне ўключае асноўныя вывады па тэме даследавання, якія павінны вызначацца навуковай аб'ектыўнасцю і глыбінёй.

Раздзел "ЛІТАРАТУРА"

1. бібліяграфічны спіс складаецца з двух раздзелаў: "Спіс выкарыстаных крыніц" і "Даведачная літаратура";
2. бібліяграфія прыводзіцца напрыканцы работы і афармляецца ў адпаведнасці з агульнапрынятымі правіламі;
3. крыніцы размяшчаюцца ў алфавітным парадку паводле прозвішча аўтара ці назвы выдання, пры гэтым пералік даецца ў суцэльнай нумарацыі;
4. спіс выкарыстанай літаратуры павінен змяшчаць не менш за 20—25 крыніц, уключаючы выкарыстаныя выданні мастацкіх тэкстаў, слоўнікі.

РАБОТА З ЛІТАРАТУРНЫМІ КРЫНІЦАМІ

№	Этапы работы	Змест этапаў
1	Агульнае знаёмства	Знаёмства са зместам. Прагляд літаратурнай крыніцы
2	Уважлівае чытанне па главах і раздзелах	Выдзяленне найбольш важнага тэксту
3	Выбарачнае чытанне	Перачытванне найбольш важнага тэксту
4	Складанне плана, прачытанага матэрыяла	У пунктах плана адлюстроўваецца найбольш важкая думка
5	Выпіскі з прачытанага	Дакладныя і поўныя цытаты (цытата+бібліяграфічнае апісанне)
6	Параўнанне і супастаўленне прачытанага з іншымі крыніцамі	Адзначаецца агульнае і living рознае ў рашэнні праблемы
7	Крытычная ацэнка прачытанага і запіс заўваг	Звяртаецца ўвага на аб'ектыўнасць меркаванняў

АФАРМЛЕННЕ ЛІТАРАТУРЫ:

Адзін, два або тры аўтары

Дудараў, А. Князь Вітаўт: п’есы / А. Дудараў. — Мінск: Маст. літ., 2005.— 318 с.
Мішчанчук, М. І. Беларуская літаратура XX стагоддзя / М. І. Мішчанчук, І. С. Шпакоўскі. — Мінск: Вышэйш. шк., 2001. — 352 с.

Чатыры і больш аўтараў

Культурология : учеб. пособие для вузов /
С. В. Лапина [и др.]; под общ. ред.
С. В. Лапиной. — 2-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2004. — 495 с.

Калектыўны аўтар

Уладзімір Караткевіч. Быў. Ёсць. Буду! : успаміны, інтэрв’ю, эсэ / уклад.
Г. Шаблінскай. — Мінск : Маст. літ., 2005. — 518 с.

Беларускі фальклор : энцыкл. : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. — Мінск : БелЭн, 2005. — Т. 1: Акапэла — Куцця. — 768 с.

Шматтомнае выданне

Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы; рэдкал.: У. В. Гніламёдаў [і інш.]. — Мінск : Беларус. навука, 1999—2003. — Т. 1: 1901—1920 / Л. Я. Гаранін [і інш.]. — 1999. — 583 с: Т. 4, кн. 1 : 1966—1985 / С. А. Андраюк [і інш.]. — 2002. — 928 с.

Купала, Я. Поўны збор твораў : у 9 т. / Я. Купала. — Мінск : Маст. літ., 1995—2003. —9 т.

Асобны том у шматтомным выданні

Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. — 2-е выд. — Мінск : Беларус. навука, 2001.— Т. 1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды. — 751 с.

Зборнікі артыкулаў, навуковых прац

Творчая асоба І. Навуменкі і праблемы беларускай філалогіі і адукацыі : зб. навук. арт. / рэдкал.: Т. І. Шамякіна (гал. рэд.) [і інш.]; уклад. А. І. Бельскі. — Мінск : РІВШ, 2006. — 336 с.

Матэрыялы канферэнцый

Куляшоўскія чытанні : матэрыялы Міжнар. навук. канф., 26—27 крас. 2006 г. / Мін-ва адук. Рэсп. Беларусь, Магілёўс. дзярж. ун-т імя А. А. Куляшова; рэдкал.:
А. М. Макарэвіч (адк. рэд.) [і інш.]. — Магілёў: МДУ імя А. А. Куляшова, 2006. — 322 с.
Вучэбна-метадычныя матэрыялы

Лойка, А. А. Роўнакутны трохвугольнік, або Ад Палямона да Максіма Танка : дапам. па спецкурсе “Беларуска-руска-польскія літаратурныя сувязі” /
А. А. Лойка: Беларус. дзярж. ун-т, філал. ф-т. — Мінск, 2003. — 214 с.

Раздзел з кнігі

Лойка, А. А. Максім Гарэцкі / А. А. Лойка // Гісторыя беларускай літаратуры: дакастрычніцкі перыяд : у 2 ч. /
А. А. Лойка. — 2-е выд., дапрац. і дап. — Мінск : Вышэйш. шк., 1989. — Ч. 2. — Раздз. 8. — С. 364—392.

Артыкул з часопіса

Яцухна, В. Незапатрабавальны рэзерв / В. Яцухна // Тэатральная Беларусь. – 1992. – №5. – С. 39 – 41.

Артыкул з газеты

Галубовіч, Л. Учарашняе сённяшняе / Л. Галубовіч // ЛіМ. — 2006. — 4 жн. — С. 6.

Артыкул з энцыклапедыі, слоўніка

Шыкунова, Э. В. Экспрэсіянізм / Э. В. Шыкунова // Беларус. энцыкл. : у 18 т. — Мінск : БелЭн, 2004. — Т. 18, кн. 1. — С. 78.

ДАДАТКІ

Дадаткі – *гэта частка тэксту навуковага даследавання, якая мае дадатковае значэнне, неабходнае для больш поўнага асвятлення тэмы (А, Б, В і г.д.).*

- тэксты;
- вынікі апытання;
- карты;
- табліцы;
- графікі;
- копіі дакументаў;
- статыстычныя матэрыялы...

Пытанне: “З якімі творамі В. Быкава вы знаёмы?”

1. *“Абеліск”;*
2. *“Аблава”;*
3. *“Жураўліны крык”;*
4. *“Знак бяды”;*
5. *“Незагойная рана”;*
6. *“Сваякі”;*
7. *“Сотнікаў”.*

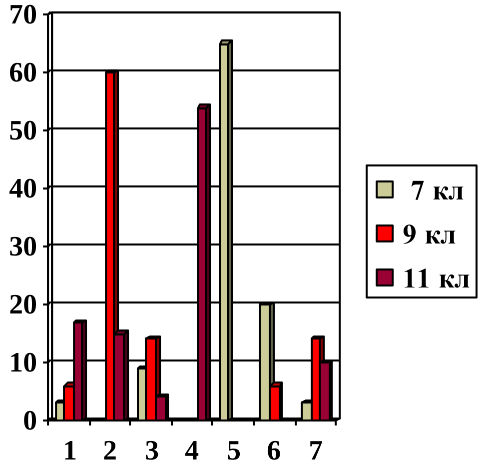

АФАРМЛЕННЕ

1. *Тытульны ліст*
2. *Змест*
3. *Асноўны тэкст*
4. *Спасылкі і іх афармленне*

ТЫТУЛЬНЫ ЛІСТ

Аддзел адукацыі Добрушскага райвыканкама

ДУА “Гімназія г.Добруша”

БАЛАДЫ А.МІЦКЕВІЧА, Я.ЧАЧОТА І ЗАХОДНЕЕЎРАПЕЙСКАЯ БАЛАДНАЯ ТРАДЫЦЫЯ.

(Баллады А.Мицкевича, Я.Чачота и западноевропейская балладная традиция)

Секция: белорусская филология (белорусская литература)

Автор: *Адзерихо Мария,*
ГУО “Гимназия г.Добруша”, 9 “А”,
ул. Артеллерийская д 1,
т. д. 31609

Научный руководитель:

Копач Елена Николаевна, ГУО “Гимназия г. Добруша”, учитель белорусского языка и литературы

Добруш, 2011

ЗМЕСТ

Да тэмы “Класічныя жанры лірыкі ў творчасці М.Багдановіча ”

1.Уводзіны
2.Жанры лірыкі ў творчасці М. Багдановіча
3.Да пытання пра жанры лірыкі
4.“Цвёрдыя формы” вершаў
5.Заключэнне
6.Літаратура

АСНОЎНЫ ТЭКСТ

1.Тэкст работы афармляеццаў адпаведнасці з прынятымі стандартамі. Памер шрыфту тыпу Times New Roman — 14, міжрадковы інтэрвал — 1.
*2. Неабходна вытрымліваць памеры палёў: верхняга і ніжняга — **20** мм, левага — **20** мм, правага — **15** мм.*
3. Кожную структурную частку работы неабходна пачынаць з новай старонкі. Загалоўкі (назвы) структурных частак друкуюцца па цэнтры радка. Кропка ў канцы загалоўка не ставіцца.
4. Старонкі работы нумаруюцца арабскімі лічбамі. Першай старонкай работы з'яўляецца тытул, які залічваецца ў агульную колькасць старонак.
*5. Усяго **30** старонак (уключаючы дадаткі)*

СПАСЫЛКІ І ІХ АФАРМЛЕННЕ

Спасылкі могуць афармляцца 2 шляхамі:
1. непасрэдна ў канцы старонкі:
[1] Русецкі, А. Уладзімір Караткевія: праз гісторыю ў сучаснасць:Нататкі літ.творчасці. / А. Русецкі. – Мінск: Маст.літ., 2000. – 300 с.2. у “Літаратуры”, а ў тэксце з дапамогай наступных сімвалаў [12, с.51].

СКЛАДАННЕ ТЭЗІСАЎ

1. *мэта;*
2. *задачы;*
3. *агульны агляд літаратуры;*
4. *выкарыстаныя падыходы;*
5. *вынікі;*
6. *перспектывы далейшага даследавання.*

Артыкул

БАЛАДЫ А.МІЦКЕВІЧА, Я.ЧАЧОТА І ЗАХОДНЕЕЎРАПЕЙСКАЯ БАЛАДНАЯ ТРАДЫЦЫЯ

Авторы:
Научный руководитель:
Поўная назва ўстановы адукацыі:
(Далей сцісла выкладаюцца асноўныя метады даследавання, называюцца вывады па працы).

Спіс літаратуры

Афармленне артыкула
Максімум – 3 старонкі
"Таймс", 14 пт,
Абзац – 1, 25
Палі – 2 см (з усіх бакоў)
Нумары старонак
Загаловак аддзяляецца ад тэксту 3 інтэрваламі зверху і знізу

ВУСНАЕ ВЫСТУПЛЕННЕ

у выступленні (5–7 хвілін) раскрываюцца:
- *актуальнасць тэмы,*
- *мэта,*
- *задачы, якія вырашаліся ў працэсе літаратуразнаўчага (мовазнаўчага) аналізу,*
- *змест,*
- *вынікі даследавання;*

!!! *могуць быць зададзены пытанні па тэме работы.*

*Пажадана мець **рэцэнзію**, дзе даецца агульная характарыстыка работы, пры гэтым рэцэнзент*
- ☐ *ацэньвае ўзровень і якасць праведзенага даследавання,*
- ☐ *адзначае вартасці,*
- ☐ *вызначае слабыя бакі даследавання.*

"Завучанае" маўленне	Імправізацыя
Станоўчыя бакі: - Лагічнасць і паслядоўнасць выкладу інфармацыі - прадуманая структура выступлення Адмоўныя бакі: - стрэс – як вынік – страх забыцца вывучаны тэкст - немагчымасць хутка рэагаваць на аўдыторыю	Станоўчыя бакі: - Магчымасць усталяваць кантакт з аўдыторыяй Адмоўныя бакі: -як правіла, адсутнасць прадуманай структуры выступлення - залішняя эмацыянальнасць

!!! Неабходна ўлічваць асобасныя характарыстыкі аратара пры падрыхтоўцы прамовы

Уводзіны

Ва ***Уводзінах*** неабходна прыцягнуць увагу слухачоў, прабудзіць цікавасць, заваяваць давер (усталяваць кантакт, узаемаразуменне са слухачамі).

Уводзіны складаюцца з :
- мэты і задач работы,
- актуальнасці,
- асноўных палажэнняў, якія выносяцца на абарону.

!!! Тут <u>не варта</u> спыняцца на аглядзе літаратуры і крыніцах. Па іх часцей за ўсё задаюцца пытанні.
(Прыкладна 1 старонка**)**

Асноўная частка

- Сутнасць і вынікі даследавання,
- Акцэнт на новай інфармацыі, атрыманай у ходзе навуковага пошуку,
- Увага перспектывам далейшага развіцця тэмы.

(Прыкладна 3 старонкі)

Заключэнне

У ***заключэнні*** :
- нагадаць галоўнае,
- падвесці вынік ужо сказанага,
- заклікаць да дзеяння,
- даць ў скарочаным выглядзе вынікі і рэкамендацыі па практычным выкарыстанні праведзенай працы.

(Прыкладна 1 старонка)

Магчымыя прыёмы пабудовы Уводзін і Заключэння

- ☐ аб’яўленне тэмы выказвання;
- ☐ прамое падкрэсліванне значэнне тэмы (яе актуальнасці, навізны, практычнай значнасці);
- ☐ тлумачэнне прычын цікавасці прамоўцы да дадзенай тэмы;
- ☐ выдзяленне ключавога тэрміна;
- ☐ пастаноўка мэты выступлення;
- ☐ знаёмства слухачоў з планам выступлення;
- ☐ яркі, вызначальны прыклад;
- ☐ сюжэтны пачатак (жыццёвая гісторыя, байка, прытча, легенда і г.д.)
- ☐ гумарыстычная, сатырычная, іранічная заўвага;
- ☐ цытата;
- ☐ прымаўка ці прыказка, якая мае непасрэдныя адносіны да тэмы выказвання.
- ☐ рытарычнае пытанне ці пытанні пытальна-адказнага ходу

Адказы на пытанні

“Дзякую за пытанне,

а). мой адказ______
б). У мяне, на жаль, няма адказу, паколькі разгляд гэтага пытання не ўваходзіў у межы майго даследавання"
2. "Дзякую, Ваша пытанне зразумела ______"
3. "Прабачце, я не зразумеў(-ла) пытання. Паўтарыце яго, калі ласка!"
4. "Ці правільна я разумею, што зададзенае пытанне: "_________________?"
5. "Адказ на зададзенае пытанне патрабуе дастаткова падрабязнага тлумачэння, калі на гэта будзе выдзелены час, то я гатовы (ва) адказаць".

Завяршэнне дыскусіі

Удзячнасць за цікавасць да тэмы даследавання і за прапанаваныя пытанні
"Дзякую за праяўленую цікавасць да тэмы, праведзенага мною даследавання. Усяго найлепшага"
!!! Пры адказе на пытанні пазбягайце:
- залішняй катэгарычнасці;
- шматслоўнасці.

Распаўсюджаныя пытанні членаў камісіі:

- ☐ Назавіце спосабы (метады, прыёмы) даследавання, якімі Вы карысталіся?
- ☐ Хто з вядомых даследчыкаў звяртаў увагу на гэта пытанне?
- ☐ Што новага для сябе Вы даведаліся, займаючыся гэтай тэмай?

Прыкладны план выступлення

№	Пункты	Варыянты
1.	**Прывітанне**	*"Добры дзень, паважаны кіраўнік канферэнцыі, паважаныя члены камісіі і прысутныя!"*
2.	**Прадстаўленне (прозвішча, імя, клас, навучальная ўстанова, горад)**	*"Мяне завуць ____________. Я вучань (-ца) ____ класа, гімназіі (школы), __ горада ____________"*
3.	**Мэта выступлення**	*"Мэтай майго выступлення з'яўляецца даць новую інфармацыю па тэме праведзенага мною даследавання ў галіне _________"*
4.	**Назва тэмы даследавання**	*"Назва тэмы: ___________________"* *"Тэма майго даследавання - ________"*

5.	**Актуальнасць даследавання (абаснаванне выбару тэмы)**	*“Актуальнасць і выбар тэмы даследавання вызначаны наступнымі фактамі:* *па-першае, ______________________________,* *па-другое, ________________________________,* *па-трэцяе, _______________________________”.*
6.	**Мэта даследавання і спосабы яе дасягнення**	*“Мэта майго даследавання - ______________”.* *Асноўныя задачы даследавання і спосабы іх вырашэння:* *1. ________________________,* *2. ________________________,* *3. ________________________.*
7.	**Сцісла пра новыя вынікі ў ходзе даследавання**	*“У ходзе правядзення даследавання атрыманы наступныя тэарэтычныя і (ці) практычныя вынікі:* *1. Атрыманы новыя веды наступнага характару__________________________,* *2. Пастаўлены новыя гіпотэзы і ідэі _____,* *3. Вызначаны новыя праблемы (задачы)___________________”.*
8.	**Вынікі па правядзенні даследавання**	*“На аснове праведзенага даследавання і атрыманых вынікаў можна зрабіць наступныя высновы:* *1. _____________________________,* *2. _____________________________,* *3. _____________________________”.*
9	**Сцісла пра наступныя крокі па тэме праведзенага даследавання**	*“Лічу, што дадзеная тэма мае перспектывы развіцця ў наступных накірунках:* *1. ______________________________,* *2. ______________________________,* *3. ______________________________”.*
10.	**Удзячнасць за ўвагу**	*“Дзякую за праяўленую цікавасць да тэмы майго выступлення”.*

Складанне мультымедыйнай прэзентацыі па тэме даследавання (паказ прэзентацыі).

☐ На слайды выносяцца азначэнні, тэрміны, матэрыялы, якія маюць прынцыповае значэнне для прадстаўлення даследавання.

☐ Графікі, малюнкі, дыяграмы, фотаздымкі і іншыя ілюстрацыйныя матэрыялы павінны, па магчымасці, максімальна запаўняць поле экрана.

☐ Выбар *колеравага афармлення фону слайдаў*. Трэба выбіраць спакойныя адценні, якія не выклікаюць стамлення вачэй і не раздражняюць іх.

☐ Гукавое суправаджэнне слайдаў, калі яно ёсць, не павінна насіць рэзкі, раздражняльны характар.

☐ Мультымедыйную прэзентацыю варта настроіць па часе, што дазваляе пераканацца ў тым, ці вытрымліваеце вы адведзены рэгламент.

Чаго нельга рабіць

1. чытаць слайды;
2. "перагружаць" слайды;
3. выкарыстоўваць розны фармат прэзентацыі;
4. адварочвацца спінай да аўдыторыі;
5. расслабляцца пад час пытанняў.

СКЛАДАННЕ ПРЭЗЕНТАЦЫІ

☐ прыкладна 10-15 слайдаў (можа быць і менш 10);
☐ На слайдзе павінна змяшчацца максімум
20 – 25 слоў, каб інфармацыя магла добра ўспрымацца;
Не злоўжываце малюнкамі і фотаздымкамі
☐ **Першы слайд**. Назва вучэбнай установы, назва работы, аўтар (-ы) і кіраўнік;
☐ **2-4 слайд**. *Метадалогія работы* (мэта, задачы, прадмет, аб'ект, актуальнасць);
☐ **5-6 слайд**. Вынікі анкетавання (калі праводзілася), але не больш трох слайдаў;
☐ **7-8 слайд.** Змест працы;
☐ **9-11 слайд.** Вынікі па раздзелах;
☐ **12 слайд.** Практычная значнасць працы;
☐ **13-14 слайд.** Вынікі працы;
☐ **15 слайд.** Дзякуй за ўвагу!

РАСПАЎСЮДЖАНЫЯ ПАМЫЛКІ ПРЫ АБАРОНЕ ДАСЛЕДЧЫЦКІХ ПРАЦ

☐ безэмацыянальнае суцэльнае чытанне тэксту даклада
☐ шмат тэксту на слайдзе; слайд цалкам паўтарае тэкст;
☐ немагчымасць тлумачэння навуковых тэрмінаў, ужытых ў працы;
☐ ***недапушчальны*** выклад матэрыялу двума ці больш дакладчыкамі (на пытанні адказваць могуць усе, хто рыхтаваў работу, калі работа - калектыўная);
☐ парушэнне рэгламенту;

☐ **!!!!!** Яшчэ раз пра культуру паводзін пры адказе на пытанні. Захоўваем ветлівасць і карэктнасць у адносінах да калег.
☐ неадпаведнасць фармальным патрабавання конкурсу, выкладзеным ў Палажэнні;
☐ тэма для даследавання сфармулявана занадта шырока;
☐ у работах не прадстаўляецца агляд літаратуры, якая існуе па тэме даследавання;
☐ мэта (адна), а **не некалькі**;
☐ сярод метадаў памылкова называюць (даследаванне, аналіз, сістэматызацыю);
☐ неадпаведнасць высноў і задач даследавання;
☐ **метадалагічная база** даследвання не вызначана;
☐ непаўната даследвання, аднабаковае прадстаўленне і разгляд матэрыялу;
☐ парушэнне лагічнасці;
☐ слабасць доказаў, адсутнасць дакладнасці абгрунтаванняў і доказаў;
☐ рэфератыўна-кампілятыўны характар асобных работ;
☐ невыкарыстанне спасылак пры цытаванні **першакрыніц**;
☐ адступленне (або замена) навуковага стылю падачы матэрыялу;
☐ афармленне бібліяграфічнага спісу выкарыстанай літаратуры з памылкамі.

РЭЦЭНЗІЯ

на навуковую работу вучня 8 "А" класа сярэдняй школы №2 г.Добруша **Іванова Андрэя Іванавіча**
"Паэтыка рамантызму ў аповесці
У.Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха"

РЭЦЭНЗІЯ

Сваёй працай А.І. Іваноў пераканаўча засведчыў, што творчая манера У.Караткевіча грунтуецца на прынцыпах і пастулатах рамантычнага светаадчування.

У гэтым яму найперш дапамаглі працы папярэднікаў-літаратуразнаўцаў, а таксама – і ўласны аналіз творчасці У.Караткевіча.

А.І. Іваноў удумліва прааналізаваў аповесць У.Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха". Ва "Уступе" адзначаецца ўклад пісьменніка ў пашырэнне праблемна-тэматычных абсягаў сучаснай беларускай літаратуры, даецца агляд крытычнай літаратуры па творчасці пісьменніка, вызначаюцца мэты і задачы даследавання.

У першым раздзеле "Рамантызм і рэалізм у творчасці У.Караткевіча" Андрэй Іванавіч эскізна вызначае вытокі рамантызму, яго светапогляднай, філасофскай, ідэйнай і стылёвай спецыфікі, вядзе гаворку пра рамантызм і рэалізм у творах У.Караткевіча.

Падрабязна, сістэмна, удумліва, самастойна прааналізаваны ў працы ідэі і вобразы аповесці "Дзікае паляванне". У раздзеле ахарактарызаваны не толькі героі твора, але і праблематыка, роздум пісьменніка пра патрыятызм, повязь часоў, здраду і пакаранне, сэнс жыцця і інш.

Паспяхова разгледжана ў працы А.Іванова адметнасць пейзажу, выяўленне рамантычнага светапогляду У.Караткевіча ў апісанні прыродных з'яў, а таксама – псіхалагічная напоўненасць партрэтаў герояў, сімволікі імён і інш.

У канцы работы зроблены лаканічныя вывады.

Рэкамендую гэтую працу для абароны на навукова-даследчай канферэнцыі школьнікаў як адметны і несумненна перспектыўны плён маладога даследчыка. Прапанаваная праца – шчырая,

старанная работа маладога даследчыка, якая пры належай абароне, можа быць ацэнена на “выдатна”.

АЦЭНКА РАБОТЫ

Ацэньванне работы звычайна адбываецца па 10-бальнай шкале.

I. Структура

1) уводзіны (пастаноўка мэты і задач, актуальнасць тэмы);
2) асноўная частка (метады і апісанне даследавання);
3) заключэнне;
4) дадаткі, спіс выкарастанай літаратуры.

II. Даследчыцкі характар работы

1) аналітычныя выкладкі;
2) вынікі эксперыменту;
3) гіпотэзы.

III

- ☐ самастойнасць даследавання;
- ☐ рэпрэзентатыўнасць (фактычная падмацаванасць даследавання);
- ☐ пісьменны і лагічны выклад матэрыялу;
- ☐ глыбіня валодання;
- ☐ рэгламент (да 10 хвілін);
- ☐ афармленне;
- ☐ ацэнка абароны.

Літаратура ў дапамогу:

1. Драбеня, Ф. В. Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і правядзенні гуртка “Малады даследчык” / Ф. В. Драбеня // **Столичное образование сегодня**. – 2007 – №2 . – С. 114 – 123.
2. Факультатыў для XI класа “Малады даследчык”, зацверджаны Нацыянальным інстытутам адукацыі.
3. Былінская, Л.С. Фарміраванне даследчых кампетэнцый вучняў / Л.С.Былінская // *Роднае слова*. – 2008. – №2 – С. 78 – 82.
4. Артыкулы ў часопісе “Адукацыя і выхаванне” №1 за 2008 год.
5. Запрудский Н.И., Добриневская А.И. Организация факуль-тативных занятий в 11-летней школе/ Н.И. Запрудский, А.И. Добриневская. – Минск: Зорны верасень, 2008 – 164 с.
6. Зачесова, Е.В. Представление результатов исследований школьников / Е. В. Зачесова // *Школьные технологии*. – 2006. – №4. – С. 115 – 122.
7. Зачесова, Е.В. Написание текстов: рекомендации юным авторам учебных исследований и их руководителям / Е. В. Зачесова // *Школьные технологии*. – 2006. – №5. – С. 105 – 111.
8. Тяглова, Е.В. Методика апробации результатов исследовательской деятельности учащихся / Е.В. Тяглова // *Школьные технологии.* – 2007. – №1. – С. 105 -111